

Сумський державний університет

**ОСОБИСТІТЬ, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА:
ПРОБЛЕМИ МИНУЛОГО І СЬОГОДЕННЯ**

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2
(Суми, 18 квітня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

Після повернення з армії Юрій поїхав у ліс, щоб відпочити морально, вісім місяців провів там, його почали шукати. Коли повернувся додому, то батько дістав військовий квиток, де були записані його поранення, підійшов до сина та міцно обійняв і подякував, що повернувся живим.

Нишпоренко Є., студ. гр. М-51
наук. керівник – к.і.н., доц. *В.А. Нестеренко*

Спогади про війну*

Про Велику Вітчизняну Війну можна дізнатися з будь-яких ресурсів, але особисті враження безпосередніх свідків цієї історичної події є найбільш цікавими.

Корольова Анна Федорівна народилася 1935 р. в селі Кияниця Сумського району. Навчалася в Січанській школі, закінчила 7 класів. Мати Анни Федорівни працювала на заводі кухарем. Коли був голод 1932-1933 рр. вона допомагала людям, збираючи всі недоїдки та віддаючи їм. Мала старшого брата Володимира 1930 р. народження, який також закінчив школу в Січі. Батько був електриком. З початком війни відправився на фронт. Брав безпосередню участь в боях, зокрема в битві за Ленінград. Був двічі поранений. Пройшов усю війну. Нагороджений сімома медалями.

До війни родина мала невелике господарство, тримали корову. Та війна все змінила. Звістку про неї родина почула по радіо. Згодом німці самі завітали в село.

---

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження № 0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

Брата Анни хотіли забрати в Німеччину, та мати переодягла його в дівочий одяг, чим і врятувала. Тоді багато юнаків ховалися від німців. Старші чоловіки, яких не забрали на війну, ховалися в одному підвалі у конторі. Щоб їх не помітили люди напустили туди води. Німці ж коли зайшли, подивилися, що води багато, та й пішли. А молодші ховалися в заводському тунелі. Матері та жінки носили вночі туди теплий одяг, харчі, воду та спускали все на мотузках.

Родина часто стикалася з німцями. Одного разу німецький солдат зайшов до їхнього будинку, щоб забрати якісь мішки. Мати з братом втекли, а маленька Анна та бабуся не встигли. Він їх побив.

У селі було сховище, де зберігалось зерно. Люди набирали зерно та носили хто скільки міг. Пішли й Анна з мамою, з ними ще були сусідка та біженка. Але одна жінка побачила їх і розповіла німцеві та фіну: «Підіть їх порозстрілюйте, вони ж там зерно беруть». Ті заскочили на другий поверх (там зерно було), і всіх побили. Хто встиг – повтікав, а вони не встигли. Анну заховали за спину, бо мала. У фіна була палиця, у німця – пістолет. Фін б'є, а їм каже тихенько: «Я його (німця) в залу відведу, а ви тікайте». Всі вискочили і Аню вхопили. Німець вискочив, і почав вгору стріляти.

В Кияницю привели наших полонених солдат. Їх було багато. Тримали хлопців у конторі. Не давали їм ні їсти ні пити. Люди потайки носили туди і молоко, і все що могли. Подавали крадькома у вікно і тікали. Перебували полонені в селі недовго, згодом їх погнали до Сум.

В Кияниці були партизани. Одного разу вони на німців натрапили. Була перестрілка. Хоча вибити ворогів не вийшло, зате відігнати змогли.

Були і поліцаї. Селяни поганими словами їх не згадують. Були непоганими людьми, нікого не чіпали, не

били. Головний поліцай при радянській владі навіть став начальником охорони. І комендант був нормальною людиною.

В Січі жив один дідусь. Якось німець запитав в нього: «Ну как, дед, хорошо живется?», - «Де там добре?! Сірників нема, газу нема, нічого нема»,- каже дідусь. І після цього як заходилися німці Січ палити... Мовляв, ось вам і сірники, і газ...

Після війни родина жила бідно, всі люди голодували. В них була корова, це можна сказати і врятувало. Анну відправили в дитячий табір, і тому на власні очі голод вона не бачила. Як розповідала її мама, коли маленькі бурячки були, вона варила їх в молоці, сама їла і сусідам давала. Ще збирали та їли гнилу картоплю, пекли з неї млинці.

Потім Анна Федорівна вийшла заміж, і переїхала в село Могриця, тут живе і нині, а родина так і залишилася в Кияниці.

Горбатенко Катерина Оксентіївна народилася 1926 р. в Росії в поселенні Кульоміна (теперішня Новосибірська область). Навчалася в звичайній сільській школі 3 роки. Оскільки жили бідно і в суворому кліматі, ходила в школу лише в більш-менш теплий період. Мама й тато Катерини Оксентіївни українці. Виїхали до Сибіру в так звані «великі зелі». Мати працювала в колгоспі, а батько на залізничній дорозі.

Мала двох братів Пилипа та Михайла і три сестри Ганну, Варвару та Ніну. Брат Михайло брав участь у війні з Японією, був поранений, лікувався в лікарні в Уфі. Потім знову пішов воювати, але потрапив в полон.

10 березня 1941 р. Катерина з братом Пилипом переїхали в Україну в село Могриця Сумського району. Одразу через деякий час після приїзду почалася війна. Вже в Україні Катерина Оксентіївна вийшла заміж за

Горбатенка Дмитра Ульяновича, який з початком війни відправився воювати на фронт. Провоював він не довго. Їх частина потрапила в оточення німців, які потім відправили наших солдат до Німеччини в концтабір. Має декілька нагород.

Один з періодів життя Катерина Оксентіївна чудово висвітлює у своїй пісні:

*Раніше були комуністи –
Було пить, було і їсти,
А прийшли пани -
Все забрали вони.
Раніше було в магазині
Сир, сметана й молоко,
А тепер куди не глянеш,
Саме стоїть пивко.
Дорогії трудівниці,
До чого ми дожилися?!
Даже й хліб подорожав.
Так по трішечки кусай.
Дорогий, пан Янукович,
Що нам тепер їсти?
Вранці чай, в обід чайок,
Ввечері чайце.
Як пішов же я до пана,
Попросив же їсти.
Поставили бараболю
Не чищену їсти,
А я на ту бараболю
Косо поглядаю.
На полиці паляниця,
А я добре знаю.
Потушили каганці,
Полягали спати,
А я за ті паляниці
Та тікати з хати.*

*Да, як біг через тини
Та ще й по городу,
Заплутався в гарбузи –
Наробив я шкоди.
Не так у ті гарбузи,
Як в прокляті дині.
Били, били по плечах
Ще й дістало спині.*

В роки війни родина жила погано, як й інші люди в цей час. На власні очі бачила багато жахливих речей. Одного дня збираючи груші в лісі зі своєю подругою, Катерина стала свідком, як підбитий німцями радянський літак падав на землю. В цій трагедії загинуло троє пілотів. Героям був поставлений пам'ятник в с. Могриці на місці трагедії на кладовищі.

Німці на село кидали запалюючі бомби, і потрапили на один дім. Люди ж боючись, що спалять і їх будинки, виносили речі на городи, щоб хоч щось врятувати. Ще раніше спалили цілу вулицю.

На початку війни радянські солдати змушували людей копати окопи, зокрема і Катерину. Одного разу вони намагалися заховатися, проте їх знайшли та наступного дня дали їм вдвічі більше роботи, таким чином покаравши. Ще наші солдати тренували собак затримувати озброєних людей та бігти на танки. Вони їх годували в танках, і тоді коли німці наступали, собак, до яких була прикріплена вибухівка, просто пускали на ворожі танки. Коли ті добігали, солдати підривали їх, зриваючи і собаку і німецькі танки. Одного разу одна така навчена собака натрапила на Катерину Оксентіївну, переплутавши зброю з ціпом, яка поверталася додому. Проте шкоди їй не наробила, лише тримала та не відпускала.

В Могриці були партизани, які ховалися в лісах. Одного разу вони прийшли до родини Катерини

Оксентіївни, яка жила біля лісу, просити солі: «Не бійтеся, ми свої. Нам хліба не треба, лиш трішки солі. Як боїтеся – в щілку подайте» - казали вони.

Після війни родина жила не краще. Розруха, голод... Їли все, що бачили: кропиву, яку варили, корні з різного бур'яну, макуху. Згодом життя більш-менш стабілізувалася, відновилися колгоспи. Катерина Оксентіївна працювала в колгоспі на буряках. Чоловік повернувся до дому, в них народилося троє синів. Живе й до нині в селі Могриця.

Омельченко А., студ. гр. ПР-52
наук. керівник – к.і.н., доц. *В.А. Нестеренко*

Спогади моїх близьких*

Швидкоплинною рікою тече життя несучи на своїх могутніх хвилях людські долі. Одні з них навіки кануть у небуття, а інші подолавши тяжкий шлях, прилинуть до вдячного острівця пам'яті, щоб жити вічно. Так твориться історія.

Історія моєї країни багатостраждальна та разом з тим надзвичайно цікава. В Україні точилися війни, були біди, та народ усе переміг. З давніх давен люди збирали й передавали своїм дітям розповіді про минулі часи батьківщини. Батьківщина – як кінчик ниточки, замотаної у клубок. Назвеш себе на ім'я по батькові – згадаєш батька, назвеш батька – згадаєш діда, назвеш діда – згадаєш прадіда... Без перерви тягнеться ниточка, довжина

---

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження № 0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».